

Onderwijs en industriële monumenten

De Elektriciteitscentrale

Samenvatting

Omgevingseducatie, kennis van je eigen (woon)omgeving en kennis van lokale geschiedenis is in het middelbaar onderwijs van de laatste jaren een 'hot' item. Leerlingen maken door middel van praktische opdrachten voor vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, economie, techniek etc. kennis met allerlei aspecten van lokale ontwikkeling. Vooral ook leren zij zelf onderzoek te doen buiten de school.

Franca van der Smit en Sandra Mulder uit Loenen (Gld) maakten onderstaand verslag van hun speurtocht naar een industrieel monument die hen na enige omzwervingen in Hilversum deed belanden. Dit als opdracht voor het vak geschiedenis Havo 4.

Hun onderzoek was het vervolg op de beoordeling van zogeheten 'stripteekeningen' van enkele bestaande industriële monumenten in Nederland. De praktijkopdracht bestond uit het maken van een tekening van een industrieel monument zo mogelijk in de eigen woonplaats, het beantwoorden van enkele vragen over dit monument en het maken van een verslag. De beoordeling van het gehele werkstuk door de docente geschiedenis leverde een 9 op! (red.).

Logboek van het onderzoek

We wisten ons geen raad toen we hoorden dat we een praktische opdracht van geschiedenis over een industrieel monument moesten maken. Aangezien Loenen zo klein is konden we geen industrieel monument bedenken. Franca kwam met een geweldig idee: we gaan naar Hilversum. We waren het gelijk met elkaar eens, Hilversum is namelijk heel groot en er staan redelijk veel industriële monumenten. (Dit viel achteraf best tegen).

Het grootste voordeel zou zijn dat we bij de oma van Franca konden logeren. Franca belde haar om te vragen of we bij haar terecht konden, oma stemde er gelijk mee in. Gezellig en leerzaam en dat nog wel in de vakantie. We spraken een datum af. Een weekje later zou het dan zover zijn.

We belden eerst even voor de zekerheid naar de NS om onze treintijden te weten te komen. De volgende dag vroeg in de morgen vertrokken we. Om 8.30 uur namen we de bus richting Apeldoorn. We haalden een treinkaartje op het station en stapten gelijk de trein in. We moesten overstappen in Amersfoort waar we eerst nog twintig minuten in de kou op de trein moesten wachten. We namen een lekker bakje warme chocolademelk. Eindelijk kwam de trein eraan en we gingen richting Hilversum.

Om 10.00 uur kwamen we aan op het station. We gingen snel naar oma.

Om 11.00 uur begonnen we informatie te zoeken. We gingen lopend naar het

FRANCA VAN DER
SMIT
EN
SANDRA MULLER

raadhuis. We werden na een lange zoektocht eindelijk geholpen. De mevrouw wist er niet veel van en gaf ons daarom een telefoonnummer van de Historische Kring in Hilversum. We liepen maar weer naar huis om daar te kunnen bellen. We kregen de heer E. van den Berg aan de telefoon. Hij is voorzitter van de kring die het blad *Eigen Perk* uitgeeft, wat voornamelijk over de geschiedenis en dus ook over monumenten in Hilversum gaat. Hij oefende dit beroep nog niet zolang uit en wist ons dus niet veel te vertellen. We werden doorverwezen naar de heer Van der Schuyt. Hij was de eindredacteur van het tijdschrift en wist dus veel van monumenten. Hij was zo vriendelijk om wat industriële monumenten voor ons op te zoeken. Hij zou binnen een uur terugbellen. Omdat we toch nog zeker wilden zijn van onze opdracht gingen we intussen naar het Goois Museum. Daar konden ze ons geen verdere informatie geven, we werden naar de VVV gestuurd. Maar ook daar hadden we geen succes. We zijn vermoeid en teleurgesteld naar huis gelopen. Maar daar kwam alles weer goed. Meneer Van der Schuyt had alles voor ons op een rijtje gezet. We hadden vier keuzes: de melkfabriek; fabriekshuis; omroepgebouw AVRO; elektriciteitscentrale. Meneer Van der Schuyt vond het heel erg leuk om hier aan mee te werken en vertelde ons nog dat in nummer 4 van het tijdschrift *Eigen Perk* in 1996 nog veel informatie stond over de elektriciteitscentrale aan de Jonkerweg.

Deze leek ons dus erg interessant. We hadden erge last van onze voeten dus oma bracht ons naar de Oude Enghweg waar we naar het Streekarchief moesten. Een mevrouw die daar werkte, genaamd mevrouw De Haart, hielp ons verder. We konden zo het nummer van *Eigen Perk* kopiëren. Stapels informatie kregen we mee naar huis wat ons alleen maar ten goede kwam. We moesten nu alleen nog naar de Jonkerweg om het monument te bezichtigen.

Terwijl er nu gewoon mensen in wonen kon je toch nog wel zien dat het vroeger een elektriciteitscentrale was geweest. We gingen na het bezichtigen bekaft naar huis. Even naar huis en toen moesten we alweer naar de bibliotheek om ook daar informatie te vinden over dit industrieel monument. Maar hier hadden we geen succes. We kwamen tot de conclusie dat we genoeg informatie hadden om ons verslag te kunnen maken. We namen natuurlijk weer een bakje warme chocolademelk waar we zo onderhand verslaafd aan zijn en gingen naar huis.

De volgende dag moesten we er weer flink tegenaan. We maakten de vragen die we nog over de striptekeningen moesten beantwoorden af en probeerden al een beetje aan de tekening te werken wat nog niet helemaal lukte. Maar ja de tijd tikte door en het was alweer zo tijd om naar Loenen te gaan. Thuis aangekomen hebben we verder gewerkt op de computer en alles voor elkaar gemaakt. Hieronder volgt het resultaat. We vonden het een leuke opdracht en voor ons was het een leerzaam uitstapje.

Presentatie van het monument

Het door ons gekozen industrieel monument is een elektriciteitscentrale gevestigd aan de Jonkerweg te Hilversum. Dat is een van de fraaist bewaarde monu-

De elektriciteitscentrale aan de Jonkerweg 13 rond 1905. (coll. Streekarchief)

menten. Hoe het gebouw eruit ziet, ziet u op de foto. De functie die het monument had was het opwekken en leveren van energie, bijvoorbeeld voor het verlichten van huizen.

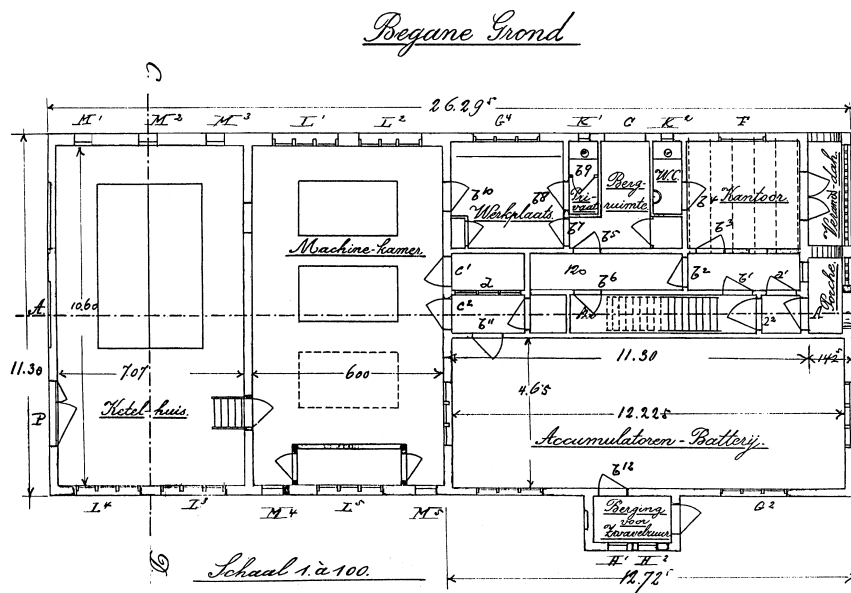
We vonden het wel een industrieel monument ook al kun je dat nu niet meer goed zien, vroeger wel. De centrale is grotendeels van binnen verbouwd, er wonen nu immers mensen in. Deze elektriciteitscentrale was een grote ontwikkeling. Het was de nieuwe manier om huizen te verlichten, kortom een grote vooruitgang. Het is eigenlijk de enige elektriciteitscentrale die nog bekend staat van vroeger. Je kunt zelfs nog zien dat het vroeger een centrale was.

De meeste centrales zijn verdwenen, afgebroken, of zodanig omgebouwd dat ze niet herkend kunnen worden: 'er zijn toch betere, moderne elektriciteitscentrales dus waarom zouden we ze bewaren'. Er is er in ieder geval nog één bewaard gebleven, dat noemen we nu een industrieel monument. De tekening van het monument vind je bij dit verslag. (Zie de voorplaat van dit nummer. red.)

Beantwoording van de vragen over de door ons gemaakte tekening

- De elektriciteitscentrale aan de Jonkerweg wordt afgebeeld.
- De vroegere functie was het opwekken en opslaan van elektriciteit.
- Het monument is voornamelijk gemaakt van steen.
- Het monument is in een achthoekige stijl gebouwd.
- Het is een industrieel monument omdat door deze uitvinding mensen elektriciteit hadden, en dus licht. Het is erg nuttig voor mensen, en er wordt nu nog steeds veel gebruik van elektriciteit gemaakt.
- Wij laten de vroegere functie van het monument zien door in de lucht grote bliksemflitsen te maken, en de grote zon te tekenen, die veel energie uitstraalt.
- Er is hierdoor inderdaad een verband tussen de sfeer van de tekening en het monument waar het om gaat.
- Wij hebben wel een boodschap mee willen geven, want in de zon zit een stopcontact, deze gaat naar de elektriciteitscentrale, en zo ontstaat er licht in huis.

Plattegrond van de begane grond uit de originele bouwtekening van de elektriciteitscentrale uit 1899. (coll. Streekarchief)

- Het monument is het zeker waard om te bewaren, want zonder elektriciteit waren we nergens.
- Bij ons in de omgeving staat geen elektriciteitscentrale die later een woonhuis is geworden. We hebben wel gewoon elektriciteitskastjes.
- Ook al zeggen we het zelf, we vinden onze tekening leuk bedacht, en het is ook duidelijk te zien wat de bedoeling ervan is.

Bronvermelding

Het artikel dat we hebben opgezocht in het streekarchief komt uit het blad *Eigen Perk* uit 1996, nr. 4. Geschreven door de heer E.J. Pelgrim. In dit artikel staat algemene informatie over het monument zelf, ook bouw materiaal, functie, werking van bepaalde gebruikte apparaten komen aan bod. Ook zijn er plattegronden zichtbaar en nog veel meer interessante dingen over de elektriciteitscentrale worden vermeld. Alles wat je maar wil weten staat in dit boeiende artikel. Lezen dus!

Dank

We willen Franca's oma, mevrouw E.A. van Bergen in Hilversum bedanken, zij heeft dit voor ons mogelijk gemaakt. Franca's moeder, mevrouw E.E. van der Smit te Loenen, willen wij ook even bedanken want zij heeft ook haar steentje bijgedragen aan dit verslag. Dankzij de moeder van Sandra, mevrouw W.G.M. Mulder te Loenen, zag het verslag er prachtig uit, omdat het mooi was ingebonden. En onze dank aan de heer Van der Schuyt die zo vriendelijk wilde zijn om ons te helpen.